

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ**

Ονειρα στα ελληνικά

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΩΤΣΙΑΣ
Σινική μελάνη
 εκδ. Πατάκη, σελ. 508

Για τον Τηλέμαχο Κώτσια η μυθολογία παραμένει ο ιδανικός τόπος αναβίωσης των πρώιμων νεανικών χρόνων. Στο πρόσφατο μυθιστόρημά του η σκηνογραφία υποδέχεται και πάλι την ανθρωπογεωγραφία της γενέτειρας, της Δρόπολης, μιας περιοχής της ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Ο συγγραφέας παρακολουθεί τον βίο και την πολιτεία τριών εφήβων, οι οποίοι ενηλικιώνονται τη δεκαετία του 1970, υπό το άτεγκτο καθεστώς του Ενβέρ Χότζα. Μεσ στη μέγγενη του ολοκληρωτισμού ασφυκτιά ο πόθος της ελευθερίας. Στα όνειρά τους οι τρεις πρωταγωνιστές δραπέτευουν από τα κατάφρακτα σύνορα της χώρας τους και μετοικούν στην Ελλάδα, τη μητέρα πατρίδα, μια γη μαγική και εξωτική, που την ατενίζουν νοερά από πολύ μακριά.

Η πολιτικοκοινωνική και εθνοτική συνείδηση των τριών νέων σφυρηλατείται μέσω της ελληνικής γλώσσας. Συμμαθητές από το δημοτικό, μιλούσαν τα ελληνικά σαν να ζύμωναν τη συγκολλητική ουσία της φιλίας τους. «Μέσα στην αλόγλωσση κοινωνία ένιωθαν αλλοπλόγγοι στα πειράγματα των συμμαθητών για την ξενική προφορά

της ελληνικής γλώσσας». Η Δρόπολη αντιμετώπιζε τη μόνιμη καχυποψία της δικτατορίας του Χότζα, που τη θεωρούσε «εστία του ελληνικού εθνικισμού». «Ο εξαλβανισμός της Μειονότητας ήταν ο κρυφός κι αδήλωτος μακροπρόθεσμος στόχος του βαθέως αλβανικού κράτους».

Ζώντας την ολοένα και πιο δυναστευτική καταπίεση του καθεστώτος και όντας υπό τον διαρκή φόβο του χαφιεδισμού, συνδετικού ιστού της κοινότητας, οι τρεις φίλοι επιχειρούν να αντισταθούν στον ολοκληρωτισμό εγκατασπείροντας στο χωριό αντικαθεστωτικές προκηρύξεις, τις οποίες έγραψαν με σινική μελάνη στα ελληνικά. Αγωνιούσαν να δώσουν τη μάχη που τους αναλογούσε, σπάραζαν από την προσμονή ενός θριάμβου. Επισφραγίζοντας με σινική μελάνη την ιερή συμμαχία τους, μετατρέπονταν σε εξερευνητές ενός επικίνδунου πεδίου στο οποίο ωστόσο εισέρχονταν αδαείς

και ονειροπόλοι. Όταν συντρίφθηκαν από τη στυγερή δικαιοσύνη του κόμματος, αναγκάστηκαν να αποτιμήσουν το πρόσβαρο αντίτιμο της νεανικής τους τόλμης.

Οι νεαροί συλλαμβάνονται, φυλακίζονται, βασανίζονται και καταδικάζονται σε καταναγκαστική εργασία. Ο Κώτσιας περιγράφει με φρικτές λεπτομέρειες το κολαστήριο του στρατοπέδου, τον ανατριχιαστικό ήχο της ατσάλινης κλειδωνιάς στο κελί, την πείνα, το κρύο, την εξαχρείωση δεσμοφυλάκων και κρατουμένων, την ψυχική και σωματική κατάρ-

ρευση, τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας στα ορυχεία, χωρίς να παραλείπει να σημειώσει: «Σ' εκείνα τα βάθη, τα ελληνικά ήταν το πιο σίγουρο διαβατήριο που μαρτυρούσε την εντοπιότητα». Τα αλβανικά, η «lingua franca» του στρατοπέδου, μια γλώσσα επίκτητη που ανέκαθεν αποξένωνε τους τρεις φίλους από τον εθνικό κορμό, τους

φαίνονταν πια εκεί κάτω «σιχαμερή, γλώσσα εκβιασμού, ταπείνωσης», γλώσσα στην οποία έπρεπε να λογοδοτήσουν.

Το μυθιστόρημα του Κώτσια ενσωματώνει ποικιλώνυμα λογοτεχνικά είδη. Ξεκινά σαν ηθογραφικό μυθιστόρημα, αργότερα περνάει στη μυθιστορία της ενηλικίωσης, ενώ από το μέσον και μετά προτάσσει τον πολιτικό του χαρακτήρα, αντλώντας πρόδηλα την εικονογραφία του από τη λογοτεχνία των στρατοπέδων. Η πληθωρικότητα και η πολυπροσωπία της πλοκής, το αδρό σκιαγράφημα χαρακτήρων που κινούνται στο περιθώριο της δράσης, το δαιδαλώδες πλέγμα υπογειών σχέσεων και άδηλων κινήτρων, η συνειδησιακή ωρίμανση των ηρώων, σε συνδυασμό με την παραγνώριστη ζωντάνια της γλώσσας, δημιουργούν ένα σύνθεμα από ιστορίες που διεκδικούν δυναμικά την αναγνωστική προσοχή. Ωστόσο, από ένα σημείο κι έπειτα τα κεφάλαια γίνονται κάπως ανοικνόμυα, καθώς φορτώνονται με πλεονάζουσες λεπτομέρειες και επαναλήψεις. Ένας αυστηρότερος έλεγχος των αφηγουμένων θα αναδείκνυε τη ζωτική σημασία που έχει για τον συγγραφέα η διάσωση τόσο του μαρτυρίου όσο και της μαρτυρίας αυτού του παντοιοτρόπως παρεμποδισμένου κόσμου.

